

Abstrakt

Východiska: Specializovaná institucionální ústavní léčba závislosti na alkoholu má na našem území více než stoletou tradici. První moderní ústavní zařízení pro léčbu závislosti na alkoholu zahájilo svoji činnost dne 7. září 1948. Jednalo se o samostatné oddělení U Apolináře, organizačně začleněné pod Psychiatrickou kliniku. Vedoucím lékařem byl MUDr. Jaroslav Skála. Zde se vyvinul tzv. Apolinářský model léčby, který převzala všechna ústavní zařízení v rámci léčby závislosti na alkoholu, která v Československu vznikla nebo vyvíjela činnost v letech 1948 až 1989. Před vznikem tohoto oddělení byla na našem historickém území tři obdobná léčebná zařízení – Velké Kunčice (1911 až 1915), Tuchlov (1923 až 1938) a Istebné nad Oravou (1937 až 1939/1949).

Cíl: Cílem disertační práce bylo popsat analýzu podmínek ovlivňujících vznik, rozvoj, provoz a zánik tří nejstarších specializovaných institucionalizovaných zařízení orientovaných na léčbu závislosti na alkoholu na našem historickém území v letech 1900 až 1945.

Metody: V rámci provedeného výzkumu byla použita obsahová kvalitativní analýza historických materiálů, zejm. písemných a obrazových zdrojů, vztahujících se v rámci časového intervalu a tématu k dané léčebné instituci. Předmětem analýzy bylo více než 2000 stran textů, jejichž data byla zpracována na úrovni otevřeného kódování za využití metody Grounded Theory. Následně bylo provedeno párování údajů s daty z archivních fondů a literatury. Získaný výsledek byl přiřazen na časovou osu.

Výsledky: Od roku 1911 do roku 1937 vznikla na našem historickém území tři specializovaná institucionální ústavní zařízení, která se specificky zaměřovala na léčbu závislosti na alkoholu. Jednalo se o léčebny ve Velkých Kunčicích, Tuchlově a Istebném nad Oravou. První dvě zanikla v kontextu válečných konfliktů v letech 1915, resp. 1938, s ohledem na zábor území Sudet nacistickým Německem. Poslední léčebné zařízení v souvislosti se vznikem samostatného Slovenského státu v roce 1939 výrazně omezilo svoje aktivity, které byly následně nespecifické a byly ukončeny v roce 1949 uzavřením léčebny a její transformací na dětský domov.

Závěr: Analýza podmínek, které umožnily vznik, rozvoj a zánik tří specializovaných institucionálních zařízení zaměřených na léčbu závislosti na alkoholu na našem historickém území pomohla shromáždit, poznat, popsat a pochopit vznik protialkoholních aktivit, které se zde od poloviny 19. století systematicky rozvíjely. Jejich významným mezníkem byl vznik Zemských protialkoholních spolků na počátku 20. století, který byl základním krokem pro vznik prvního ústavního léčebného zařízení ve Velkých Kunčicích. Rozvoj institucionální protialkoholní léčby na našem území byl vždy výrazně zpomalen světovými válkami. Zapojení MUDr. Jaroslava Skály do Československého abstinentního hnutí hned v poválečném roce 1945 umožnilo systematicky navázat na předválečné aktivity a udržet tak nezbytně nutnou profesní a personální kontinuitu oboru.

Klíčová slova: alkohol, alkoholismus, Velké Kunčice, Tuchlov, Istebné nad Oravou, protialkoholní léčebna, protialkoholní hnutí, abstinentní spolky